

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
ОКТАБЬ
14
ВТОРНИК
№ 201 (2631)
ӨРТЭЭ 20 КОП.

Бистин үвисте Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның улуг өөредии бүгү кижип төрөлгөтөнге делегейнин цивилизациязынын хөгжүлдизинин оруун чырыдып берип турар.

(Г. М. Маленковтуң отчёт илеткелден).

Партияның XIX съездизинге ВКП(б) Төп Комитединин отчёт илеткели

ВКП(б) Төп Комитединин Секретары эш Г. М. Маленковтуң илеткели

(Төңүзү. Эгези № 198, 199, 200
солуннарда).

Амгы үениң капитализминин кол экономнуг хоойлуунуң болгаш социализминин кол экономнуг хоойлууну эш Сталинның ажитканы болза, марксисчи политиктиг экономияга канчаар-даа аажок улуг салымшыкын тургаш, өскө экономнуг хоойлу болза, ук бүдүрүлгө аргазынын мөзүзү, оон хөгжүлдизинин бүгү кол талаларын болгаш бүгү кол процесстерин тодаратып, ол болза, ук экономнуг тургузугуңуң бүгү-ле хоойлуужуларын билдиринге болгаш тайылбырлаарына дүлгүүрү бээр.

Амгы үениң капитализминин кол экономнуг хоойлуунуң кол демдектери болгаш кол негеделери болза, «ук чурттуң чоңунуң улуг нуруузуң мөчүп, ядарадып болгаш хоозурадып тургаш, өскө чурттарнык, ылангыя хожудангай чурттарнык улустарын кудданып болгаш үргүлчү дээрбе-деп тургаш, атак сөөлүндө, эң дээди кичааларны хандырып алырына ажыглап турар дайынар кылып болгаш улус ажил-агыйын милитаризаап тургаш максималдык капиталисттик кончааны хандыры» болур деп эш Сталин туюлуна чедир көргүскөн. (База ында, арын 38). Бо хоойлу капитализминин кысычтыг чөрдүлдерин аяда тыртып, тайылбырлап, капиталисттик күрүүлөрин агрессчи дээр-бедекчи политиканын чыдагаанарын болгаш даялдарын аяда тыртып турар. Бо хоойлуунуң хөдөлүшкени капитализминин инити кризисинин хандырына, капиталисттик инитилелдин бүгү чөрдүлдеринин чайлаш чок хайыгырынче болгаш частып үнеринче аппарат чыдар.

Өрү атыгып болгаш чечектелип турар социалисттик система болза, ирип турар капитализминин бүрүн удурланышка болур. Эш Сталинның ажитканы социализминин экономнуг кол хоойлуунуң мөзү-шынарлары болгаш негеделери болза: «дээди техникага үндөзүлгө социалисттик бүдүрүлгөни үзүктөл чок өстүрүп болгаш болбаазырадып тургаш бүгү инитилелдин үргүлчү өзүп турар материалдык база культурулуг негеделерин максималдык хандырып бээр болур». (База ында, арын 40). Социалисттик бүдүрүлгө аргазынын сорулганы канчаа эвес, а херектедиг кижип, оон материалдык база культурулуг херектедери хандыры болур деп эш Сталин көргүскөн. Бүгү инитилелдин үргүлчү өзүп турар материалдык база культурулуг негеделерин максималдык хандырып бээр болза, социалисттик бүдүрүлгөни сорулганы болур, а дээди техникага үндөзүлгө социалисттик бүдүрүлгөни үзүктөл чок өстүрери болгаш болбаазырадыры — сорулганы чедип алырынын чөспөз. Бо хоойлуунуң күжүнүң хөдөлүшкени инитилелдин бүдүрүлгө күштеринин көдүрүлүңчө оон чечектелиринче, ажилчы чоңунуң материалдык чагаай чурталгазынын болгаш культурулуг ленинелин үзүктөл чок өстүрүлгө аппарат чыдар. (Адыш часкаашкыны).

Амгы үениң капитализминин кол экономнуг хоойлуунуң болгаш социализминин кол экономнуг хоойлууну эш Сталинның ажитканы капитализминин бүгү аргатыкчыларынга чыла шавыкчы согушкуну берип турар. Бир эвес капиталисттик инитилелде кижип максималдык кончааны ушта сордуруп алырынын

кажы хоойлуунуң чагыртып, ол чоруктуң ат-сүлдөзи дээш кижилер аар хилинчектерже, хоозуралче, ажил чок байдалче болгаш хан дөгүүшкүнүң дайынарже киртип салымга таваржып турар болза, социалисттик инитилелде бүгү бүдүрүлгө үзүктөл чок өзүп турар херектедери кижиге чагырткан турар дугайын бо кол экономнуг хоойлулар херечилеп турар-дыр. Чаа, капитализмге бодаарга артык бедик инитилел тургузуунуң — коммунизминин шиптирлээр артык чоруу шакмында болур. (Адыш часкаашкыны).

Коммунизм болза, миллион-миллион массаларның медреселдик чогаалдыгынын түннели бооп тыпты келир. Сула агымның болгаш ала-чаягаарлаашкынын теориязы социализминин экономнуг тургузуунуң ханы таарышпас. Капиталисттик экономика конкуренция болгаш бүдүрүлгө анархиязынын хоойлуунуң хөдөлүшкенинде эң чидиг чөрдүлдерге чара тыртырып турар. Бүдүрүлгөниң чөспөз инитилештиргенинин үндөзүн орта конкуренция болгаш бүдүрүлгө анархиязына удурланыштыр бистин чуртувуста улус ажил-агыйын хөгжүлдизин планнап чорударынын (пропорционалдык) хоойлуу тыылган деп эш Сталин көргүскөн.

Улус ажил-агыйын сайзырадырынын планнап чорудар хоойлуу болза, социализминин кол экономнуг хоойлуу болбас, а бистин планнап практикавас, бир эвес ол социалисттик бүдүрүлгөниң кол сорулганын барымдалавас болза, социализминин кол экономнуг хоойлуунуң даямгас болза, чогуур ажыктыг түннелерин берип шыдавас. Бүгү инитилел бүдүрүлгөниң үзүктөл чок хөгжүлдизин хандыра болгаш бистин чуртувуска продуктуларның элекшенин тургузар дээр болза, улус ажил-агыйын хөгжүлдизин планнап чорудар хоойлуунуң негеделеринден барымдалап база социализминин кол экономнуг хоойлуунуң негеделери-биле бүгү-ле чүүлдерге дүгжүп тургаш, бүгү-ле материалдык, сан-хөө, күш-ажыл ресурсларын планнап чорударынын болгаш бодамчалык ажыглаарынын уран-аргазына туюлуна чедир мергежил алыры эргежок чугула.

ССРЭ-де социализминин экономнуг проблемаларына хамаарыштырган бодунуң ажилдарында эш Сталин болза, бергелер-биле демсежип тургаш, коммунисттик тургузушкунуң чорудулгазында тыптып келир чөрдүлдерин ашпышаан, бистин аш шиптирлөзө чогуур сорулгаларыныстың бүгү-ле нарынын көргүскөн.

Эш Сталин болза, бүдүрүлгө хамааржылгаларынын бүдүрүлгө күштеринин характеринге ыаавыла дүгжүрүнүң объективтиг экономнуг хоойлууну ажиткан болгаш оон канчаар-даа аажок улуг билип алыкчы болгаш чаартыкчы ролон үндөзүлгө көргүскөн. Бистин экономикависта болуп турар процесстерини өзүн өттүр аяда көрбүшаан, эш Сталин болза, социализм үенинде бүдүрүлгөниң хамааржылгалары-биле бүдүрүлгө күштеринин аразында кандай-даа чөрдүлдерин чок чүве дег көөр үзелдерин ханы частырылгын көргүскөн. Бир тээ бүдүрүлгө хамааржылгаларынын хөгжүлдизин бүдүрүлгө күштеринин хөгжүлдизинден хожудаар чүве болганда, чөрдүлдер чугаа чок бар бол-

гаш моон-даа сонгаар турар. Социалисттик инитилелге херек болза, бүдүрүлгө хамааржылгалары-биле бүдүрүлгө күштеринин аразында конфликттерге чедире бербеши чанчыл болгай, ынчалза-даа оларнын аразында чөрдүлдер бар болгаш туруп болур деп чүвени эскербес болза, ондактыг болур ийик. Бүдүрүлгө хамааржылгалары, бүдүрүлгө күштеринин күчүлүг сайзыралынын уjur чылдагааны болур ол кол болгаш шиптирлээр ролон күсеткен турзун дээр болза, бис ол чөрдүлдерин чогуур өйүндө эскерип көөр болгаш шын политиканы чорудары-биле оларны эрттип ажар хүздөлгөли бис.

Эш Сталинның программнык айттыкчыларын удуртулга болдурган, марксисчи-ленинчи теориянын айттыгыларын практиктиг тургузукчу ажил-биле үзүктөл чок холбаалык бүгү таланын ажылап кылырын бистин бурунгаар хөдөлүшкенин сорулгалары партианын ажылап чыгарынын, инитилел эртемнеринин талазы-биле ажылап чыгарынын, бир дугаар ээлчегде экономисттерини хүздөп турар.

Эш Сталинның ажилдары болза, бистин партия теорияга кайы хити шыларгангай уjur-утка берип турарынын көскү көргүзүкчү болур. Революсттик теория бистин партиявисттик болгаш бистин улустуң коммунизминин бүрүн тилелгезинче бурунгаар хөгжүүр оруун чырыдып бээр өшпес чырыккы болуп келген болуп турар болгаш болур даа. (Диммиттиг адыш часкаашкыны).

Эш Сталин марксисчи теорияны могаг чок бүрүнгаар депшидил турар. Эш Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртемнинин айттыгылары» деп классиктиг ажилында инитилел хөгжүлдизинин хоойлуужулук характеринин дугайында марксизминин теориязынын кол чүүлдери чаа дээди чадаже көдүртүнгөн, инитилелдин экономнуг базининин болгаш надстройказынын, бүдүрүлгө күштеринин болгаш бүдүрүлгө хамааржылгаларынын дугайында айттыгылар бүгү талазы-биле ажилдап кылдыган. Диалектиктик болгаш төөгү материализминин эртеми коммунизминин теоретиктиг үндөзүн кылдыр улам ынай сайзыратыган. Эш Сталин дылдын ролон инитилелдин хөгжүлдизинин чөспөз кылдыр ажыдып көргүскөн, национал культуруларын болгаш дылдарынын улам ынай сайзыраарынын перспективаларын айткан. Эш Сталин бо ажилында, марксисчи-ленинчи эртеми чаа чүүлдер-биле байыткаш, билигинин бүгү адырларынын бурунгаар депшилгезинин чаа перспективаларын ажиткан.

Экономика айттыгыларынын болгаш дыл эртемнинин талазы-биле эш Сталинның ажилдары болза, марксизминин хөгжүлдизинде чаа чада болуп демделетинер, Маркс—Энгельс—Лениннин өөрединин чогаалдыкчы өзү-биле көөрүнүң кайгамчык чижээ болуп турар. Теорияга кандай-даа догмачы өзүну болдуруп болбас болгаш ол болза, массаның политиктиг кижизидилгезинге улуг хөра чедирип болур дээрзин эш Сталин өөредип турар. Эш Сталинның теоретиктиг аждышыкчылары болза, бүгү-делегейге төөгүлүг уjur-уткалыгы, инитилелди революстуг өзү-биле чыартып тургузарынын оруктарынын билигери-биле бүгү улустарны чөспөзлөп турар. (Диммиттиг, үр адыш часкаашкыны).

Эш Сталинның теоретиктиг ажилдарынын кончук улуг уjur-утказы чүдөл дээрге, ол ажилдар чүвениң кыры-биле чызырына уdur сагандырып, болушкуннарынын ханы шиптирлээр, инитилел хөгжүлдизинин процесстеринин алыс сүүзүнүңчө кирип турарлар, болуп турар чүүлдерин чорудулгазын шиптирлээр бээр хире болушкуннарынын бичип үре-дег турунда-ла көрүптерин өөредирлер, ол болза, марксисчи башбурунгаар көөр арганы бээр.

Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның өөредин бистин партияга тилелтирбес күштү, төөгүге чаа оруктары салыр, бистин депшилгелиг шимчээшкенин сорулгаларын тодаргай көөр, тилелелерин дүргөн болгаш быжылар чаалал алып болгаш быжылаар кылдыр өөредигин берип турар.

Ленинчи-сталинчы идеялар болза, бүгү чурттарнык улус массаларынын империализмге уdur тайбын, демократия болгаш социализм дээш демиселин сорулгалары болгаш перспективаларын революстуг теориянын чидиг чыры-биле хаалаандыр чырыдып турар. (Диммиттиг, үр үзүктөлбөс адыш часкаашкыны).

...

Эштер!

Совет Эвилели ам капиталисттик чурттарга хурелеткен чангысыраан ортулук эвес. Бис улуг кылдат улус-биле (үр адыш часкаашкыны), улус демократиязынын чурттарынын болгаш Герман Демократтыг Республиканын хей миллион улус массалары-биле кады бурунгаарлап орас бис. (Үр адыш часкаашкыны). Бүгү депшилгелиг кижип төрөлгөтөн бистин-биле сеткил-сагыш катыштырып турар болгаш бисти деткип турар. (Үр адыш часкаашкыны). Ол бүгү күштер-биле кады бис тайбын болгаш улустар аразына найыралдын херээн камгалап турар бис.

Бистин күчүлүг Төрээн чуртувус бодунуң күштеринин чечектелишкенинде туруп турар болгаш чаа чедешкиннерже чоруп орас. Дону коммунисттик инитилелди тургузарынын бүгү эргежок чугула чүүлдери бисте бар. Совет чурттуң бойдус байлактары төгүмөс. Ол канчаар-даа аажок улуг байлактары ажилчы чоннарын ажылап кылдыр ажылап шыдаар аргазын бистин күрүневис көргүскөн. Совет улус чаа инитилелди тургузуп билيريا көргүскөн болгаш келир уеже бүзүрелди көрүп турар. (Диммиттиг адыш часкаашкыны).

Совет инитилелдин бурунгаар шимчээшкенин доктаадып шыдаар күштер делегейде чок. Өнүк чөггө-даа, коргудушкунга-даа алыспайн рулды быжыг тудар болгаш бодунуң оруу-биле чоруур херек. (Диммиттиг, үр адыш часкаашкыны).

Өлүм чок Лениннин тутунуң адаа-биле, улуг Сталинның мерген удуртулганы-биле коммунизминин тилелгезинче бурунгаар!

(Илеткел доозулган соонда делегаттар шупту туруп келгеш, диммиттиг, үр көдүрүлүшкүңүң адыш часкаашкыны-биле эш Сталинга изиг байыр чедирип турган. «Ура! Улуг Сталин делгерезин!», «Төрээн Сталинга—ура!», «Бистин ынак баштыкчымыс болгаш башкымыс эш Сталин делгерезин!» деп үнер залдын бүгү чүктөрдөндө димиттиг турган).

Бүгү-эвилелдин Коммунисттик (большевиктер) партиязынын XIX съездизи

ВКП(б)-ниң Төп Ревизия Комиссиязынын отчёт илеткели эш П. Г. Москатовтуң илеткели

Эштер! Бүгү-эвилелдин Коммунисттик (большевиктер) партиязынын Төп Комитединин съездиге кылган отчёдуна бистин партиянын база совет улустуң улуг-улуг тилелелеринин болгаш бистин чурттуң моон сонгааргы экономнуг, политиктиг болгаш культурулук хөгжүлдизинин оруктарынын дугайы көргүстүнгөн. ВКП(б)-ниң Уставын өзүгаар партиянын сан-хөө байдалын, аппаратын эмге-сескенин, ол ышкаш бистин партиявисттик төп албан черлеринде документилерин, чагааларынын, билдирешкинерин, хомудаларынын канчаар шын болгаш дүргөн көрдүлүг турарынын үргүлчү хынаар уjurлуг. Төп Ревизия Комиссиязынын ажил-чорудулгазынын дугайын съездиге илеткээрин менээ дааскан чүве.

Отчёттуг үениң дургузуна партиянын Төп Комитеди болза, партиянын организацияларда сан-хөөнүн чурумун болгаш отчёттуг байдалды улам экижидеринче уланган хемчеглерин чорудуп, мырнай-ла партия эге организацияларга чедир партия органынын бүгү-ле хөрөгизин хаара туткан партия бюджетинин долу төпчүдүлгезин боттадырышаан, контроль-ревизия ажылын дыка экижиткен.

Партиянын сан составынын өскөнүн, партия органынын четкизинин калбарганы болгаш ном үндүрер талазы-биле оларнын ажил-чорудулгазынын делгемчээни-биле холбаштыр, сан-хөө бюджет ажылынын хемчээли база дыка улгаткан.

1939 чылда турганга бодаарга, партия бюджетинин орулгалык кезээ 1951 чылда 2,6 катап өскөн. Партия бюджетинин орулгалык кезээ база-ла мурункуу ышкаш, кол нуруузуна кижигүн дадырындаан болгаш партия органынын үндүргөн парлагаларынын продукцинын садыглап таратканында кирген орулгалар-биле тургустунуп турар ийикпе, ынчаарга кижигүн дадырыны болуп кирип турар хөрөгилеринин түнү бюджеттин өскө орулгалык чүүлдеринин түнүндө ыракта ажып турар.

Кижигүн дадырынын талазы-биле нити акша түнүнүң өзүп турары болза, партиянын сан талазы-биле составынын дыка өскөнинин база бистин чуртта ажил төлөвиринин улгатканынын түннели болган. Кижигүн дадырынын чогуур өйүндөги төлөшкенин дээрге, партия Уставынын негеделеринин бирээзи, партиянын сагыла-чурмуунуң, партия-биле коммунисттеринин организация чарылаазынын илергейлээшкенин болур дээрзи билдиргир.

Кижигүн дадырынын хулээп алырынын, оон үчүдүн экижидеринин эргежок чугулазынче чер-черде партия органынын болгаш партия райкомнарынын, хооромнарынын база обкомнарынын ревизия комиссияларынын кичээгинин ВКП(б)-ниң Төп Комитеди хей удаа башкарып келген. «Партияорганизациялар бюджет чурумун, сан-хөө контролон күштелер дугайында» бодунуң шиптирине Төп Комитет кижигүн дадырынын канчаар чыгдынып турарынын, ол талазы-биле отчёттуң болгаш ревизия комиссияларынын илереткен чөспөзлөп чылын уузкаарынын дугайында айттыгыларын квартал санында көрүп турарын партия комитеттеринге хулээткен турган.

Кижигүн дадырынын шуут боттары хулээп алырын партия эге организацияларынын секретарларына дагып турар Төп Комитеттин доктааткан чуруму ук ажилды дыка экижидерин хандырган. Партия экижидеринин болгаш кандидаттарынын улуг нуруузу кижигүн дадырынын ВКП(б)-ниң Уставын өзүгаар чогуур өйүндө төлөп турар дээрзин херечилеп турар барымдалар Төп Ревизия Комиссиязында бар. Кижигүн дадырынын канчаар төлөтинип турарынын чорудулгазында таарымчалык контроль тургустунган. Кижигүн дадырынын чыгдынылганын база оун партия кижигүннери болгаш кандидаттары

канчаар төлөп турар чурумунуң дугайын чер-черин партия органынын Төп Комитетке үргүлчү илеткеп келгенер. Кижигүн дадырынын чыгдынылганын дугайында отчёттарынын партия комитеттери көрүп, олар илеретинген чөспөзлөп чайладып уузкаарыныч уланган хемчеглерин ап турарлар.

Ынчалзажок, партия кижигүннөри болгаш кандидаттары кижигүн дадырынын чогуур өйүндө хавырттып турар бе дээрзин хайгаарапас, чамдык коммунистер кижигүн дадырынын төлөгезинден озалдап турда, олче кичээниң салбас, партия кассазынче кижигүн дадырынын озалчок киниринин уjur-дуазын оларга тайылбырлапас партия эге организациялары ам-даа бар.

Партия органынын сорулганы чүдөл дие, моон сонгаар коммунист бүрүзүңгө кижигүн дадырынын өйшаанда төлөтиринин хандыра болгаш партия-организастыг ажилдык ол чутула уластуоңуче чогуур кичээгенин салбышаан тургаш, кижигүн дадырынын хулээп алырынын, ол талазы-биле отчёттуг байдалды тургузарынын доктаатынган чурумун шынгы сагырында болур.

Партия бюджетинин орулгалык кезээнин тыптып үнер өскө бир чугула дөзү болза, партия органынын ном үндүрер черлеринин орулгаларынын чыылдазы болур. 1940 чылда турганга бодаарга, ол чыылдалар 1952 чылда 6 катап өскөн ийикпе, ол ам уеде бюджеттин бүгү орулгалык кезээнин 12 хуузу болуп турар.

Партия органынын сорулганы чүдөл дие, ном үндүрер ажил-чорудулганы моон сонгаар-даа бүгү хемчээли-биле калбартын, ном үндүрер организацияларынын ажылын экижидери болур.

Төп Ревизия Комиссиязынын илеткелинин ийиги кезээ болза, бюджеттин чарыдалдык кезээнин дугайында база сметанын чурумун хандыра болгаш партия органынынга сан-хөө ажылынын байдалын улам экижидер талазы-биле хемчеглерин дугайында отчёттан тургустунган.

Хамыкты мурунай бюджеттин чарыдалдык кезин тодаргайлап турар ийи онзагай байдалды демделээр чутула. Бир чүүлүндө, бюджеттин кол чарыдалдык статьязы чер-черде партия организацияларынын херектелдерин хандырамынче уланган. Адаа үндүрзе чогуур чарыдалдарын хемчээли чыл келген тутум улгадып турар. Чер-черде партия организацияларынын херектелдеринге ажылаары-биле 1951 чылда тускайлап үскөн акша-хөрөгилерин түнү партия бюджетинин бүгү чарыдалдарынын 91 хуузу болуп турарын чугаалаарга-ла четчир. Оон-биле кады, партиянын төп албан черлеринин чарыдалды кылдыр санатынын турар бюджеттин арткаан 9 хуузуңуң элээн чамдык кезээ база-ла область, край, республика организацияларынын удуртукчу кадрлары белектээринге, оларнын билин бедилеринге чарыдалынын турар дээрзин бодаза чогуур. Ийи чүүлүндө, бюджеттен чарыдалынын үнер хөрөгилеринин дыка хей коммунисттеринин политиктиг чырыдышыкынын херээчче, марксизм-ленинизмнин идеяларынын пропагандазын калбартырыныч уландыр ажылап тынып келген. Чижээ, 1952 чылда ол сорулгаларга чарыдал үндүрзе чогуур хөрөгилеринин түнү партиянын бүгү бюджетинин 20 чыгам хуузу болуп турар.

Партия бюджетинин хөрөгилери моон адаанда өөредилге черлеринин: ВКП(б) ТК-ның чанында—Нитилел Эртемнеринин Академиянын, Партиянын Дээди Школанын; ВКП(б) обкомнарынын, крайкомнарынын болгаш эвилелдешкен республикаларын компартияларынын Төп Комитеттеринин бир дугаар секретарларынын, облкуссомнар, край куссомнар болгаш эвилелдешкен

(Төңүзү 2 ги арында).

Бүгү-эвилелдин Коммунистиг (большевиктер) партиясынын XIX съездинин хун демдегледери

ВКП(б)-нин Төп Ревизия Комиссиясынын отчёт илеткели

эш П. Г. Москатовтун илеткелинин уланчысы

база автономнуг республикаларнын Министрлер Чөвүлөдериин дарагаларнын билин бедидер чыл хуусаалыг курстарнын; өрөдөлгөнүн чыл хуусаалыг ленинчи курстарнын; Партиянын Дээди Школазынын хүдээлгегил өрөнир салбырын, партия, советтин удуртукчу ажилдакчыларын белетээр чыл хуусаалыг курстарнын; партиянын райкомнар, хооркомнар секретарларынын билин бедидер алды ай хуусаалыг курстарнын; обкомнар, крайкомнар болгаш эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын Төп Комитеттеринин чанында ийи чыл хуусаалыг партия школаларнын, партия, совет ажилдакчыларынын билин бедидер тос ай хуусаалыг курстарнын; а Украинанын болгаш Грузиянын Коммунистиг (большевиктер) партиясынын Төп Комитеттеринин чанында — партиянын ийи чыл хуусаалыг республика школаларнын хергелдешкен база үнүп турар. Үстүндө санатынган өрөдөлгө черлеринде нитизи-биле 35 муң ажыг кижин өрөнир турар. Сөөлүг беш чылдарнын дургузунда эртерилген янзы-бүрү курстарга бистин партиянын 400 муң ажыг пропагандистери билги бедилгезин эртенер.

Партия райкомнарын, хооркомнарын библиотекаларын, литература-биле долдурунган партиянын сан-хөө бюджетинден чыл санында дык хөй хөргитилер чарыгдатын келген.

Партия органнынын ном үндүрер черлеринин материал-техниктиг суурун калбартын талазы-биле Төп Комитет отчёттуг үенин дургузунда дык чугула хемчеглерин ач чоруткан. Типографияларнын реконструкцияланганы болгаш эргежок чугула полиграфтыг дерилгелерин типтинганы, боттарынын ажылын калбартып, солуннарнын болгаш журналдарнын тиражын улуу-биле көвүдөдир арганы бистин партиянын ном үндүрер черлеринге берген. 1939 чылда турганга бодаарга, «Правда» база «Комсомольская правда» солуннарнын тиражы ам барык-ла ийи катап өскенин маңаа кижек кылдыр чугаалап болур. «Правданын» үндүрүп турары он сес журналдарнын чангыс угда үсөр тиражы ол-ла үенин дургузунда бүдүн чартык катап көвүдэн.

Отчёттуг үенин дургузунда хөй хөй хөргитилер ВКП(б) райкомнарын, хооркомнарын, обкомнарын, крайкомнарын болгаш эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын Төп Комитеттеринин оран-бажынарын катап тургузар, капитал септелгелерин база тудуларын чорудар, ол ышкаш партия школаларнын бажынарын тудар талазы-биле чер-черин партия органнына бердиңгер. Ол хемчеглерин боттандырганы партиянын чер-черде удуртук органнынын болгаш оларнын чанында өөр-дилте черлеринин оран-бажык байдалын экижидер арганы бистин партияга берген.

Партия бюджетинин хөргитилерин Төп Комитет бистин партиянын чер-чер болгаш төп организацияларынын мырынай-ла эргежок чугула хергелдерин хандыларыне угландыр башкарып келген дээр дугайында түңнелди үндүрер арганы бо бүгү Төп Ревизия Комиссиясынга берген.

Партиянын сан-хөө ажылын шын чорударынын кол чүүлү болза, кажан-даа бюджет чорумун шыгыны сагыры болуп келгенин черле билдингир. Отчёттуг үенин дургузунда партия органнында сан-хөө ажылын таарымчалыг тургузарына экижилте чедип алдынган. Бюджет хөргитилеринин шын чарыгдалы дээш шыгыны контрольдур тургузар талазы-биле бо үенин ишинде Төп Комитеттин үндүрүп келген директивалары партиянын сан-хөө ажылын улам быжылгаларынын херзэнге дузалыг болган. Партия бюджетинден үндүрүп турар хөргитилерин камныг чарыгдарыне угландыр эргежок чугула хемчеглерин аларын ВКП(б) ТК-зы обкомнарга, крайкомнарга болгаш эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын Төп Комитеттеринге хүдээдип келген.

Партиянын сан-хөө ажылын чер-черде партия органнын канчаар чөп чорудуп турарынын талазы-биле үргүлчүлүгн хыналдазы тургузунган. Обкомнарын, крайкомнарын болгаш эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын Төп Комитеттеринин контроль-инструктор аппаратынын кужу-биле чыл бүрдө ол ажылдын талазы-биле партия-

нын обкомнарын болгаш крайкомнарыннын 90 хуудан эвээш эвезинге хыналда чорутунуп турар. Чер-черде ревизия комиссияларынын шугуму-биле олче угландыр база-ла улуг ажил чорутунуп турар, олар эрткен үенин дургузунда бүгү-ле эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын ТК-ларынын, партия крайкомнарыннын обкомнарыннын, хооркомнарыннын болгаш райкомнарыннын сан-хөө, ажил-агыг чорудулгаларын эвээш эвес катап хынааннар.

Чер-черин партия организациялары партиянын ном үндүрер черлеринин сан-хөө ажил-агыгын айтырылганын эки чорудуп турар алараннар. Амгы үеде партиянын ном үндүрер черлеринин ултурган планнарын болгаш сан-хөө отчёттары обкомнар, крайкомнар, эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын ТК-лары көрүп турары чорум болу берген. 35 область, край, республик ном үндүрер черлеринин ултурган-сап планнарын болгаш отчёттары ном үндүрер черлеринин директорларынын база хамаарышкан обкомнарын, крайкомнарын болгаш эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын ТК-ларынын төлөөлеринин киржилгези-биле 1951 чылда ВКП(б) ТК-нын херектер эргелелинге көргөн.

Төп ревизия комиссиясы болза, чер-черин партия органнынын сан-хөө отчёдуна анализ, областтарнын, крайларнын, республикаларнын ревизия комиссияларынын актыларын база истелге материалдарын барымдалаап, партиянын удуртук органны хөй кезинде-ле боттарында партиянын сан ажил-агыгын шын чорудуп, бюджет чорумун шыгыны сагып турарын партиянын XIX съездининге медегеп болур.

Оң-биле чергелештир партиянын чамдык чер-чер органны хөргитинин артык чарыгдалын болдуруп, сметанын бир сатызындалан эскеинче туразы-биле кириштирип, бухгалтер үчүдүн болгаш сан-хөөнүн, отчёттуун таарымчалыг тургузарын хандырбай турар актылар бар. Чамдык ревизия комиссиялары боттарынын хүдээлгезин кошкак боттандырып, партия органнынын сан-хөө ажил-агыг чорудулганын эвээш хынап, сметанын тус-тус сатыларынын талазы-биле чарыгдаларынын кошкак контрольдур турар, оң түңнелде административ ажил-агыг хергелелинге хөргитинин артык чарыгдаларын болдурунган актылар бар, а кадр белеткелинге, пропагандага болгаш агитацияга бердинген хөргитилер чамдык табыргаларда чедир чарыгдатынмай артакан.

Төп Комитет партия аппаратынын штаттарын аайлай башкарынын айтырылгыныче улуг кичээлгеи салып турар. Отчёттуг үенин дургузунда партия аппаратынын штаттарына кызырылганы чангыс эвес улаа чоруткан. Партия органнынын штаттарын аайлай башкарынын айтырылгына Төп Комитеттин доктаамал кичээлгеи болза, партия аппаратынын штаттарын 1939 чылда дененлин чүгө чүмү-биле камгалаарынын эвес, харын бо үенин дургузунда партиянын сан талазы-биле улуг өзүлдөш боттан-даа болза, ону каш катап эвээжидирин аргазын берген.

Партия органнынын сан-хөө ажил-агыг чорудулганын улам экижидер сорула-биле бюджетти быжылгаар талазы-биле ажилды уламчылаары эргежок чугула, чогумчалыг эвес чарыгдаларын шиптирелин-биле кызырар база хөргитини камнагалыг ажилгаар. Чер-черин ревизия комиссиялары болза, оларнын ажил-чорудулганынын хемчээлинде кирип турар айтырылганынын талазы-биле ревизияларнын шынарыне кол кичээлгеини салбышан, партия органнынын сан-хөө ажил-агыг чорудулганын ревизияларны чогуур үезинде чорудар ужурулду база хыналданын түңнелин талазы-биле боттарынын санааларынын чогуур үезинде күүселдизи дээш доктаамал контрольдур тургузар.

Төп Комитеттин, эш Сталиннин айтышкынарын чайгыдыш чок удуртулга болдурубушаан, хөргитилерин чарыгдарына моон сонгаар камналгалыг болурун көргүзөр, сан-хөө чорумун шыгыны-биле сагыр, партиянын сан-хөө ажил-агыгын үлегерлиг чорудар чорук бистин хүдээлгезин. (Адыш часкашкыны).

III.

Төп ревизия комиссиясы болза, херектерин дүрген болгаш шын көөр талазы-биле партия аппаратынын ажилын хынавышаан, отчёттуг үенин ишинде партия аппараты улам быжыкан, партия кадрларынын политиктиг болгаш культурулук денкели бедээн, дааскан ажил-херээ дээш харысалгалыг бодур чоруу күштелген деп көргөн.

Партиянын сан составынын үчүдү, партиянын ажил-агыгын тургузушкуну болгаш чорудулганын партия органнынын чугула функциязы болур. Бистин партиявыстың Төп Комитети XVIII съездинин соонда ол ажылды улам хөгжүдери болгаш экижидерин үргүлчүлөөн. «ВКП(б) кижигунеринин болгаш кандидаттарынын үчүдүн дугайында» база «Партия билеттеринин база кандидат карточкаларынын 1936 чылдагы хевиринин үчүдүн тургузар болгаш тыпыс чорумунун дугайында» чаа инструкциялар ажилдап кылдынган. Ол инструкциялар эзугаар районнарын болгаш хоорайларын партия организацияларынын составынын үчүдүн шын тургузары дээш, партия документтерин кадагалаары база партия билеттерин болгаш кандидат карточкаларын бээри дээш харысалга партия райкомнарын болгаш хооркомнарыннын бир дугаар секретарларынын боттарынга еалдынган.

Төп Комитет партиянын ажил-агыгын тургузарынын, кижигунеринин болгаш партия кижигунеринин кандидаттарынын үчүдүн, партия документтеринин үчүдүн болгаш тыпыс шыгынын экижидеринин талазы-биле чер-черин партия организацияларынын доктаамал хыналданын чоруткан болгаш дузаламчыны көргүскөн. Төп Комитет бо айтыр талазы-биле обкомнарын, крайкомнарын, эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын Төп Комитеттерин 63 черге хынаан. Хыналданын материалдары ВКП(б) ТК-га чугаалажып көрдүнгөн болгаш оларнын талазы-биле чогуур шиптирлер күлээп алдынгылаан.

Дайын үезинин байдалында болгаш дайын сөөлүдөгү үеде партия кижигунеринин болгаш кандидаттарынын бир организациядан эске организацияже шилчишкени улуг турганы-биле коммунисттин үчүдүн байдалынга бергелдешкенин турган. Партия организациялары сөөлүг чылдарда партия кижигунеринин болгаш кандидаттарынын үчүдүнга база партиянын ажил-агыгына корум-чорумну тургузар талазы-биле улуг ажилды кылганар. Партиянын райкомнарын, хооркомнарын болгаш политорганнын партиянын кижигунеринин болгаш кандидаттарынын бар составы-биле үчүт документтеринин шүүлденин чорутканнар. Коммунисттин үчүтүт эрткен медегелдеринге холбаш үчүт карточкаларга чогуур эскерилгелерин кирген.

Кижигунеринин болгаш ВКП(б) кижигунеринин кандидаттарынын үчүдүнүн айтырылгына партиянын Төп Комитетинин доктаамал кичээлгеи, партия организацияларынын составынын болгаш шилчешкенин дугайында ВКП(б) ТК-га үргүлчү кирип турар чангыса-ай хевир эзугаар отчёттар болза, партиянын оң хүрээленинин сан болгаш шынар составынын дугайында айтырынга долу таарылашкынын хандырып турар. Ол отчёттар обкомнарын, крайкомнарын, эвилелдешкен республикаларнын компартияларынын ТК-ларынын бюорларынга чугаалаштынып база байдалынын турар.

Оң-биле чергелештир партиянын чамдык хооркомнарын болгаш райкомнарын коммунисттерин партия үчүдүнга чогуур үезинде хүлээп албайн турар, партия кижигунеринин болгаш кандидаттарынын чаз ажилдай берген черлеринге үчүт карточкаларын чорудуп бээрин саадалып турар, келген коммунисттерин партия үчүдүнга шилчелиг талону чокка хүлээп ап турар деп чүвени демдегледээр херек. Партия хооркомнарын болгаш райкомнарыннын элээн хөй секретарлары шилчип келген коммунистер-биле боттары беседалашпайн, оларнын партдокументтерин үчүт карточкалары-биле дүүштүрүп көрбөй, боттары чок черге партия үчүдүнга хүлээп алышкынын болгаш үчүттан үндүр бижинишкенин кылып турар. Партиянын чамдык организацияларында кижигунерге болгаш партия кижигунеринге кандидаттарга партия документтерин тыпысыр чогуур үезинде боттандырбайн турар.

Партиянын чамдык организациялары партия документтеринге коммунисттерин камныг эвес байдалынын фактылары-биле чогуур демиселди ам-даа чорутпайн турарлар, оң түңнелде партия билеттери болгаш кандидат карточкалары чидер таварылгалар бар.

Партия организацияларынын ажилында мындыг частыргалар-биле эптежир аргажок. Эки тургустунган үчүт, партия документтерин тыпысырын болгаш кадагалаарынын доктааткан чорумун шыгыны-биле сагыры, бо херекке парт-организацияларнын удуртукчуларынын харысалгаланы бедидери, сермячиленин күштелдери партиянын хүрээленинге таварылга болган кижилерин болгаш дайын идегеттерин кире бээрин болдурубас ужурул.

Эштер, партиянын Төп Комитетинин болгаш ТК-нын секретарларынын адресинге ажилчынардан, колхозчулардан, ултурпунун болгаш кездээ ажил-агыгын специалисттеринден, эртемденер, башкылар, эмчилерден, офицерлерден болгаш Совет Армиянын дайынчыларындан, күш-ажылдын болгаш дайыннын инвалидтеринден, янзы-бүрү өрөдөлгө черлеринин өрөникчилеринден күрүнеге болгаш хөй-нитиге ужурулдузалыг болгаш чүүл-бүрү айтырылгаларын талазы-биле хөй саныг чагаалар, санаалар болгаш билдиришкенин кирип турар. Ол-бо хемчеглерин боттандырар, партия болгаш күрүне аппаратынын ажил-агыг болгаш эске-даа организацияларынын тус-тус эволюарынын ажилында хажыдышкынарын бар кадрларын узуткаар талазы-биле бистин партиявыска болгаш күрүне-биле дузалаларын улуу-биле күзөө оларнын дилеглери болгаш саналдарына манаа кичээлгеи чорудурун турарын билбешан, совет улус болза, ВКП(б) Төп Комитетинге меделерин кирип турар.

ВКП(б) Төп Комитетинге кирген бүгү-ле чагааларын ТК-нын аппаратынын удуртук ажилдакчылары хынамчалы-биле көрүп турарын Төп Ревизия Комиссиясы съездинге илеткеп тур. Хөй-хөй чагааларын болгаш билдиришкенин ол черлеринге барып хынзары-биле ТК-нын харысалгалыг ажилдакчылары чоруп турар. Чамдын билдиришкени болгаш чагаалар Төп Комитетке чугаалажып көөр чүүл болуп тургаллаан. Оң ынай чагааларын кээп турарын болгаш оларнын көрдүгү турарын контрольдаарын күштелдирерин, а ол ышкаш бүгү бижиктерин үчүдүн тургузарын экижидерин болдурууга хемчеглер ВКП(б) ТК-нын аппаратына чорутунган, ол болза, партия Төп Комитетинге киргилгезин документтерин талазы-биле бүгү-ле таарымчалыг харылаарын дүрген бээр арганы берген. Ажилчы чоннарын чагаалары, билдиришкенин болгаш хомудаалары-биле улуг ажилды чер-черин партия организациялары база чорудуп турар. Ынчалза-даа, партиянын чамдык организациялары кээп турар чагааларын болгаш хомудааларын чогуур кичээлгеи-биле көрбөй турар. Кажан хүлээп алдынган чагааларын кайы бир черлерге чорудуп каар база оларнын күүселдезин контрольдабайн баар таварылгалар бар.

Ажилчы чоннарын чагааларын, партиянын Төп Комитетинге чедир партиянын кандидат-чаа чадазынга, кандыг-даа айтыры-биле болгаш билдиришкени-биле айтырыгын тургузуп болур эргелиг кижигунеринин болгаш партия кижигунеринге кандидаттарынын чагааларын шиптирлеп көөрүнге кичээлгеи болурунун эргежок чугулазынын дугайында бистин партиявыстын, эш Сталиннин үргүлчү берип келген айтышкынарын удуртулга болдурубушаан, ажилчы чоннарын чагааларынын болгаш билдиришкенин көрүлдезинде бар четпестерин партия организациялары узуткаар ужурул.

Эштер! Коммунист партиянын болгаш совет улустун мурунда бүгү делегейге төөгүлүг ужурулдузалыг чаа сорулгалар—Ленин—Сталиннин улуг идеяларын амдыралга моонда ынай боттандырынын сорулгалары туруп турар.

Эш Сталиннин удуртулганы-биле бистин партиявыс совет улусту коммунизме делем болгаш шынын оруктап аппарат чоруур. (Димиттиг, үр адыш часкашкыны).

Октябрь 6-да Кремль ордузунун Улуг залына партиянын XIX съездини ажилын үргүлчүлөөн. Даргалаан эш Н. С. Хрущёв хуралдын амытыганын чарлаан. Хүнүн чоруму—ВКП(б)-нин Төп Ревизия Комиссиясынын отчёду. Илеткел кылары-биле эш П. Г. Москатовка сөс берген.

Партиянын сан-хөө ажил-агыгын байдалын, партиянын төп организацияларына документтерин, чагааларын, билдиришкенин, хомудаалдарын көрүп турар ажил-херектин байдалын тодаргайлаан. Оң меделээни болза, партия органнынын удуртукчулары кол чорудууда-ла партиянын ажил-агыгын шын чорудуп, санын сан-хөө чорумун шыгыны сагып турар. Төп Комитет партиянын ажил-агыгын, партия кижигунеринин болгаш кандидаттарынын үчүдүн, партия документтеринин үчүдүн болгаш оларын тыпысыр экижидер талазы-биле чер-черин партия организацияларын хынап оларга дузалажып келген.

Партиянын Төп Комитети хөй саныг чагааларын ап турар. Бистин партиявыска болгаш күрүне-биле дузалажып күзөл-биле долдунган совет кижилер янзы-бүрү айтырылгалар дугайында чагааларын бижил турар. Күрүне болгаш хөй-нитиге талазы-биле ужурулдузалыг чагаалар эвээш эвес болуп турар. Төп Комитетке кээп турар бүгү чагааларын ТК-нын удуртук аппараты оларны кончуг хынамчалыг көрүп турар. Чамдык билдиришкенин болгаш чагаалар Төп Комитетке чугаалажып айтырылгалар болуп тургаллаан.

Отчёттуг үенин дургузунда партия аппараты улам быжыккан, партия кадрларын политиктиг болгаш культурулук деннели бедээн, оларнын даанган ажил-херектеринге хары-салгалы дынзаан деп эш Москатов чугаалаан.

Съезд ВКП(б) ТК-нын болгаш ВКП(б)-нин Төп Ревизия Комиссиязынын отчёт илеткелдерин чугаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Гришинге (Москван) сөс берген.

—Төп Комитеттин отчёт илеткел болза, совет күрүнеин күчүзүн улам быжылгаар дээш, коммунист нитилелди тургузар дээш демиселди улуг программазы-биле партияны болгаш совет улусту чепселеп турар—деп эш Гришин чугаазын эгелээ. Бүгү делегейге төөгүлүг тилелгелер бүгү ажилчы чоннарын өөртүп, Ленин—Сталиннин улуг хөргезин чаа тилелгелери дээш демисежиринче кийгырып турар.

Москва парторганизациясында идеологтуг ажилче четпес кичээлгеи салып турар деп эш Малевко кончуг шын айткан. Москва организациясында идеологтуг ажилдын деннели бедидеринин хемчеглерин адыр деп ол чугаалаан.

Эш Гришин бодунун сөзүн доозарда мынча деп меделгез:

—Москванын партия организациязы бистин алдарыг коммунист партиявыстың муракчы отряды, партия Төп Комитетинин идегелди чөлөнжиге болуп келген, болуп турар болгаш кажан-даа болур, бодунун хүрээлени бистин улуг баштычымыс болгаш башкымыс эш Сталиннин долгандыр улам-на сыры катыштырар!

Индирде эш Патолитчев (Белоруссиядан). Төп Комитеттин доктаалында даштык болгаш иштиги политика талазы-биле көргүстүнген партиянын сорулгалары бистин Төрөн чорутушкуну күчүзүн улам быжылгаарын хандырар деп чүвени ол чутулалап айткан.

Белоруссия дайын сөөлүдөгү кыска хуусаада бодунун ажил-агыгын катап тургусканын, социалисттик экономиканын болгаш культуранын күчүлүг көдүрүшкунүнүн орунда кирген эш Патолитчев чугаалаан. Белорус ССР-нин ажил-агыгын дүрген катап тургустунганы болза, ленинчи-сталинчи национал политиканын тилелгеи, хөй националдык күрүнеге нацияларын кады ажилдакчыларынын айтырылганын шын шиптирлээнинин бүүрүлдүг үлеги болур.

Полесскийн чавызынын тудазын кургадырын беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле съездин директиваларынын төлөвилелинде айтып турарын белорус улус улуг өөрүшү-биле хүлээп, ону Совет Белоруссиянын өзүлденин болгаш чектелишкенин дугайында эш Сталиннин улуг сөзү-салышкыны кылдыр көрүп турар деп ол меделгез.

Оң даразында эш Мельников (Украинадан) чугаалаан. XVIII болгаш XIX съездинерин аразында үе

марксисчи-ленинчи идеяларын, Коммунист партиянын политиказынын улуг тилелгезинин үези болуп, бистин улусту түүгүзүнге кирер деп ол чугаалаан.

Экономиканын болгаш культураны чедишкенин хөгжүткөш, коммунизм тургузушкунуна улуг салышкыны кирип турар. Улетпунун нити продукциянын хемчээли дайын мурундагы деннелден 1951 чылда 35,2 хуу ашкан. Республиканын барыш талакы районнарын индустриализаатарын дүрген темп-биле боттандырып турар.

Көдээ ажил-агыгын чугула культураларынын дүжүдү дайын мурундагызындал ашкан. Нитинин мал ажилын хөгжүдери үш чыл планы күүсетинген. Мыйыстыг бода малайи катап чыгы, эске малдар 2—3 катап өскөн. Республиканын барыш талакы областтарынын тараачынарын мурунда чаа аас-кежиктиг чуртталга ажитынган.

Идеологтуг ажилда, ултурпунун дээш ажил-агыг ажилында улуг четпестери, чамдык будурулгелер дерилгелерин багай ажиллап, будуруле планнарын күүсетпейн турарын эш Мельников чугаалаан.

Украинанын партия организациязы ленинчи-сталинчи Төп Комитетти долгандыр бодунун хүрээлени улам сыры катыштырып, бодунун ажилында четпестерин болгаш алаагдаларын чайлаткаш, бистин чуртувуска коммунизм тургузушкунунуң сталинчи программазын моон-даа ынай чедишкенин күүседир дээш демиселче украин улусту көдүрерин эш Мельников съездинге тагырагалаан.

Дараазында эш Багиров (Азербайджандан) чугаалаан.

—Коммунизм дээш демиселче күчүлүг идеялиг чепсек болза, эш Сталиннин генийлиг ажилдары болур. Съезд муруну чартында парламентин эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген. Эш Н. С. Хрущёв бир дугаарда эш Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп шылгаранга чогаалажырыне кирген.

Эш Багиров бодунун чугаазында идеологтуг айтырылгалар дугайын чугаалааш, Совет чогаалчылар Эвилелин, «Литературная газета» деп солунун болгаш «Төгү айтырылгалары» деп журналдын редакцияларын шүгүмчүлөөн. Чурттук акы-дунма удустварыга орус дылды—Ленин—Сталиннин дылы болгаш улуг орус улустун культуразы өрөнир алырын хөргөзүрүп ужурулдузалы ол кончуг чугулап айткан.

Кыска чапсар соонда Лыковага (Иваново областан) сөс берген.

Ажилчы чоннарын хергелдеринын дугайында партиянын Төп Комитетинин, Совет чакаткын, эш Сталиннин бодунун канчаар-даа аажок улуг сагыш салып турар дугайын съездинге оратор чугаалааш, областын будурулгелеринин чаа техника-биле чепселетинип турар дугайын айткан.

Сон ынай эш Лыкова пест-таавынын чамдык будурулгелеринин ажилын чепестерин чугаалап, областын пест-таавы ултурпунге багай шынардыг хөвөр берип, ону үзүктелдире бээр дугайында хөвөр ажилын Министрствозун шүгүмчүлөөн. Орук харылаша, чик ултурпур, электростанциялар болгаш машина тудушкунунун будурулгелерин тудар министрстволарнын ажилын дугайында эш Лыкова шүгүмчүлөп кылган.

Эш И. В. Сталиннин «СССР-де социализмин экономнуг проблемалары» деп ажилын канчаар-даа аажок улуг ужурулдузалы эш Лыкова бодунун саналынын тенчүзүнге айткан.

Индирде эш Снецку (Литва ССР-ден).—Совет Эвилели бүгү делшлелгели кижин төрөлтөгөн орук айтыр сылдыс, ажилчы чоннарын хосталганын болгаш аас-кежинин тугу, тайбынын, демократиянын болгаш социализмин чөлөнжиге болуп турар—деп ол чугаалаан.

Совет Эвилелин улустарынын акы-дунма өг-бүлелинге кирген соонда литва улустун амдыралында канчаар-даа аажок улуг чаартылгалар болганын эш Снецку оон ынай чугаалааш, совет литва улусту экономиканын болгаш культуранын чектелишкенин тодар-

(Уланчызы 3-ку аринда).

Бүгү-эвилелдин Коммунистиг (большевиктер) партиясынын XIX съездизиниң Мандат Комиссиясынын илеткели

Октябрь 6-ның эртенги хуралынын төнчүзү

ВКП(б)-ниң XIX съездизиниң Мандат Комиссиясынын илеткели

Илеткелчи эш Н. М. Пегов

гай фактыларын көргүскен. Буржуаз тургузуг үезинде америк-англи империализмниң чартык колониязы турган республикада ам үлетпүр дүрген хөгжүп, оон ажилчынарының саны 1940 чылдазындан үш чартык катап өскөн. Колхозчу тургузуг көдээ ажил-агыйның чектелешкинниге улуг перспективаларыны аяктык.

Эш Снежкус бодунуң чугаазының хөй кезинге буржуаз националисттерге удур республиканың большевиктериниң демиселиниң дугайын чугаалаан.

—Буржуаз националисттерниң боттарының империалисттик эзелеринге идегели болдунайы барган, оларның ол идегели чыла шаптынган— деп ол меделгээн.

Эш Михайлов (Москвада) коммунизмин анык тургузукчуларының дугайын бодунуң саналыга чугаалаан. Комсомолга партиязы удуртулганы дугайын, комсомол организацияларының мурунда ам туруп турар сорулгаларыны дугайын ол чугаалаан. Партияның 18 дугаар

төөгүдү тилелгелериниң дугайын чугаазынын эезинге ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң ажилчы чоннарынын кайы хире кайгамчыктыг чедип-киннер чедип ат турарын, чаа беш чыл планы кайы хире улуг перспективаларыны ажилып турарын Куйбышев областың чижээ-биле эш Пузанов көргүскен. Областа үлетпүр дүрген өзүп турар. Куйбышевте суг күжү-биле ажилдаар канчаар-даа аажок улуг электри станциязының тудуушкуну бүгү чүртүгүң удус ажил-агыйына канчаар-даа аажок улуг жуур-дузаның. Ол электри станциязыны тудуушкуну-биле холбаштыр ажил-агый проблемаларын эш Пузанов чугулап айттык.

Куйбышев областын большевиктери, туудугуларын хөй муң кижиле коллектив болза, Куйбышевтин суг күжү-биле ажилдаар электри станциязындан бистин Төрөөн чүртүгүң найсалалы Москва 1955 чылда баштайгы токту алыр деп съездиге дамчыдарын анаа даасканын ол меделгээн.

Эштер! Мандат комиссиясынын даасканын эзугаар комиссиянын ажилынын түнелдериниң дугайын съездиге илеткээрин чөпшээрел көрүңер.

Мандат комиссиязы партианың XIX съездизинге сонгутурган делегат бүрүзүнүн бүрүн эргелини хынап көргөш, съездиге делегаттарының сонгудаларынын корум-чүрүмү болгаш төлөөлөкчү болурунун нормалары ВКП(б) ТК-нын доктаалы эзугаар бүрүнү-биле сагынтынганын тодаргайлап көргөн. РСФСР-ниң партия организацияларынын съездиге делегаттары областарыны, крайларыны болгаш автономнуг республикаларыны партия конференцияларына сонгутурулаан, өске Эвилелешкен республикаларга, Украинадан өске Эвилелешкен республикаларыны коммунисттик партияларыны съездилеринге сонгутурулаан. Партияның XIX съездизинге Украинаның делегаттары областарыны партия конференцияларына сонгутурулаан. Совет Армияны, Шериг-Далай Фолдунуң болгаш МГБ-нин кызыгаарларда кезектериниң коммунисттери партианың XIX съездизинге делегаттары партия организацияларына девискээр талазы-биле хамырашкан аий-биле областарыны, крайларыны ийилке Эвилелешкен республикаларыны компартияларыны съездилеринден сонгуп чорутканнар.

Партияның Төп Комитеди партианың XIX съездизинге төлөөлөкчү болурунун даразында нормаларын доктааткан: партианың 5 муң кижигунеринден бар шиптирлээр эргелик делегат, 5 муң партия кижигунеринге кандидаттардан бир чөвүлээр эргелик делегат кылдыр доктаадып кааны билдингир болгай. Партияның конференцияларына болгаш Эвилелешкен республикаларыны компартияларыны бүгүлө съездилеринге съездиге делегат сонгуп чорударынын төлөөлөкчү болурунун шак ол нормалары сагынтынган тургулаан. Чер болганга делегаттарының сонгудаларыны Уставын эзугаар, хаалгы (чажыт) бадлаашкыч-биле чорутунган. Съездиге сонгуттурган бүгү делегаттар бадлаашкычтарынын чогуур хөй нуруузын алганнар.

Партияның XIX съездизинге делегаттарыны сонгудалары бүгү-ле партия организацияларына сонгудаларынын доктааткан корум-чүрүмнаны каныг-даа хажыдышыкынары чокка шын чорутунган дээрзин мандат комиссиязы меделгээн турар.

Партияның XIX съездизинге делегаттарыны сонгудалары бүгү-ле Эвилелешкен республикаларыны компартияларыны съездилеринге болгаш партия конференцияларына коммунисттерин болгаш бүгү партия организацияларының улуг көдүрүшкүңүг, бедик идеялык болгаш организастыг байданынга эрттип, ажил-херекчи, принципалдык шүгүмчүлелдин болгаш бот-шүгүмчүлелдин калбарышыкынын адаа-биле эрткилгэн.

Съездиге делегаттарыны сонгудалары бистин партиястың чайгылыш чок чангыс эвин, бүгү коммунисттерин Ленин—Сталинниң херезинге кызыгаар чокка бердингенин, коммунизмин бүрүн тилелгезин дээш оларын маадрылг демисежиринге белеени көргүскөн. Бистин партия-выс бодунуң XIX съездизинге партианың Төп Комитедин долгандыр, бодунуң улуг баштыкчызы болгаш башкызы эш Сталинни долгандыр сырый катышкан, чангыс эпсеткилдиг болгаш күчүлүг ужурашкан. (Димиттиг адыш часкаашкыны).

Эштер! Партияның XIX съездизинге шуптузу 1192 шиптирлээр эргелик делегаттар болгаш 167 чөвүлээр эргелик делегаттар сонгутурулаан. Олар шупту съездиге олуржуп турар дээрзин мандат комиссиязы илеткел тур.

Партияның масса-биле харылзаанын улам-на быжыкканын, улустуң иштинде оон ат-алдарының күштелгенин тодаргай херечилеп турар чүве болза, партианың хуралынын өзүлдези болур. 1952 чылды октябрь 1-де кижиле бүрүзүң саналга үчөгүн эзугаар алырга, ВКП(б)-де 6.013.259 партия кижигунери болгаш 868.886 партия кижигунеге кандидаттар санатынып, а шупту оон хуралында 6.882.145 кижиле болуп турар. XVIII съездизиниң үезинде партия бодунуң хуралынын 2.477.666 кижиле санатынып, оон иштинде партианың кижигунери 1.588.852 болгаш 888.814 партия кижигунеге кандидаттар турган. Бингангаш, XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында үеде партианың саны талазы-биле составы 4.404.000 кижиле немештир өскөн.

Ада-чүртүгүн Улуг дайыныниң чылдарында бистин партияны фронтларга болгаш дайыныниң тылында партизан отрядтарына маадрылы-биле тулчуп тургулаан өзвэш эвес алдарлыг оолдарын чидирген. Бидыг турбуже, XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында партианың кижигунериниң болгаш кандидаттарынын саны чүгле өзвэ-жээ эвес, а барык үш катап өскөн, ол болза, бистин партияны туговустун күчүлүг чоокчулукчу күштүгүн, совет улустун улуг коммунисттик партияга кызыгаар чок ынакшылдын болгаш бердинишкенин херечилеп турар. (Адыш часкаашкыны).

Россия Федерациязынын областарынын, крайларыны болгаш автономнуг республикаларыны партия конференцияларында съездиге сонгупкан делегацияларыны иштинде эңиче улуу болза, Москваның делегациязы болуп, ол бодунуң составында партианың 646 муң кижигунерин төлөөлөп турар 129 шиптирлээр эргелик делегаттарлыг. Анаа холбаштар XIV съездизиниң үезинде бистин бүгү партиявыстың хуралынын 643 муң кижигунер санатынын турганын айтыр чугула. Ленинградтың делегациязы бодунуң составында 60 шиптирлээр эргелик делегаттарлыг, Горькийниң—25, Свердловскиниң—23, Ростовун—18, Саратовун—18, Хабаровскиниң—18, Краснодонун—17, Воронежниң—17, Приморун—17, Челябинскиниң—16, Куйбышевтиң—16, Башкирианың—15, Татарның—15, Молотовун—14, Кемеровонун—14, Алтайның—14 делегаттар болуп турар.

Украинаның коммунисттик партиязынъ съездиге 153 шиптирлээр эргелик делегаттар төлөөлөп турар, оон иштинде Киев областын партия организациязының—20, Харьковун—16, Сталинонун—15, Днепротровский—12 делегаттар бар. Эвилелешкен республикаларыны компартияларында элэн улуг деп санатынар делегациялар болза: Казахтың делегациязы бодунуң составында 42 шиптирлээр эргелик делегаттарлыг, Грузияның—32, Беларуссияның 28, Узбектиң—25, Азербайджанын—23 делегаттар болур.

Элэн хөй партия организациялары, бир эвес кандидаттар-биле ажилды өки чорудуп турган болза, бо съездиге амгы бар турарындан-даа хөй санныг шиптирлээр эргелик делегаттарлыг турар ужурул турган дээрзин чугаалаар херек. Кандидат стаж өзү барымдалаан хевирге шилчип берип турары өзвэш эвес болгаш кандидаттарыны хөй кезин чылчылы-биле узамдыгып чоруп бээр чуулдар бар деп эш Хрущевтин илеткелиниң тезистеринде шын чугаалап турар. Украинаның партия организациязында стажын эрттирген кандидаттар 62 муң, Москваында—34 муң, Казахта—22 муң, Узбекте—17 муң, Ленинградта—14 муң кижиле болуп турар.

ВКП(б)-ниң XVIII съездизинден бээр бистин партиявыстың чүгле сан талазы-биле составы өскөн эвес, партия организацияларынын саны база өзвэш өскөн.

Бистер бо съездиге үезинде партианың составында: Эвилелешкен республикаларыны 15 компартияларыны, 8 крайларыны, 167 областарыны, 36 округларыны, 544 хоорайларыны болгаш 4.886 районларыны партия организациялары бар болуп турар.

XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында үеде Совет Эвилелешкен республикаларыны болгаш районларыны партия организациялары бистин делегаттар сонгутурууга эң баштайгы киржилгели болганнар. Оларга үчүң-даа мурунда Совет Эвилелешкен улустарыны акы-дуңмалышкы өг-бүлелинге катышкан дөрт чаа эвилелешкен республикалар: Литва ССР, Молдав ССР, Латвия ССР болгаш Эстон ССР-ниң партия организациялары хамаарыштырар.

Прибалтика республикаларыны компартияларынын талазында партияга кызыгаар чок буювөлгезин кайгамчыкты-биле херечилгезин болур. 1941 чылдын январь 1-де Латвияны оон партияныга чүгле 2.800 коммунистер турган. Бистин съездизинде Латвияны делегациязы 50 муң партия кижигунерин төлөөлөп турар. Литваның компартиязынын делегациязы XIX съездиге 36 муң коммунистерни төлөөлөп турар, а 1941 чылдын январьда Литваның компартиязына чүгле ийи чартык муң хире кижиле коммунистер санатынып турган. 12 чылдын муңчулда, дажан эстон улус социализмин ооручче кинилкенде, Эстонияның компартиязы 2 муң кижигунер катыштырып турган. Ам Эстонияның партия организациязы 31 муң хире коммунистерлиг болуп турар.

Прибалтика республикалары болза, социализм тургузуушкунуң чүгле дайын өсөлүдөгү үеде херек кылында кирген хирезинде-ле өске акы-дуңмалышкы республикаларыны улустарыны дузалалчызы-биле кончук кыска хуусаанын иштинде чүгле индустриализациянын талазы-биле ырак бурунгаар хөгжүп берген эвес, харын үрүмк тараачан ажил-агыйлары социализмин ооручче шилчидерин боттандырып, көдээ ажил-агыйны коллективизацияны дооскап, национал хевирлиг, социалисттик утка-шынарлыг культураны чедилешкин-биле хөгжүлүп турар.

Съездиге ол ышкы 100 муң коммунистер катыштырып турар Украинаның барыны областарыны партия организацияларыны, база 33 муң хире кижигунерни болгаш кандидаттарыны катыштырып турар Беларуссияның барыны областарыны партия организацияларыны төлөөлөп турар.

Империалисттик реакцияны уязы болгаш бистин Төрөөн чүртүгүчө халдаашкынын чүс-чүс чылдарда пландары болуп чорган шаандыгы Чөөн Пруссияның девискээринде тургустунган чаа, Калининград делегацияны партия организациязынын делегаттары база съездизин ажилында киржи турарлар.

XIX съездизин делегаттарын сонгутурууга бистин Ада-чүртүгүстүң кызыгаар чөвүлээр чөвүлээр кирген муруну Сахалин болгаш Курилыни ортудуктарыны районларыны коммунистер база киришкенер.

XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында үенин иштинде бүдүрүлгелерге, тудуушкунуң черлеринге, машина-трактор станцияларына, соахтарга болгаш өөредилге черлеринге партианың хөй санныг чөвүлээр делегациялары тургустунулаан. Ол үенин иштинде партия эге организацияларынын санына 237.245 организациялар немешкен ийилке, азы үш катаптан хөй өскөн.

Партияның чаа организацияларыны эң хөй санныг тудуушкунуң черлеринге тургускан, мында коммунистериниң саны барык дөрт катап өскөн. Чүгле сөөлгү чылдарыны иштинде безин коммунизмин улуг туугуларына партианың улуг организациялары тургустунулаан: Куйбышевтин гидроэлектростанциязында 2.550 коммунистер санатынып турар, Сталинградтын гидроэлектростанциязында—1862 коммунистер, Кол Туркмен каналың тудуушкунунда 747, Каховка ГЭС-тин тудуушкунунда—640, Москваның күрүне университетиниң тудуунда—759 партияны кижигунери болгаш кандидаттары бар болуп турар. Партияның XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында үеде ажилдалга киргилгэн үлетпүрүн хөй-хөй бүдүрүлгелеринге партианың улуг-улуг организациялары база тургустунган. Оларга: 1224 коммунистерни катыштырып турар Куйбышевтин куруенин подчиник заводун партия организациязын, Москваның кывар-чүлүдү өзвэш ажыглаар автомобильдер заводуна—1170, Алтайның трактор заводуна—1096, Уралдын Сталин аттыг автозаводунда—1090 коммунистерлиг партия организацияларыны база Липецкниң, Минскиниң болгаш Владимирниң трактор заводтарында, Туланың болу чоруп комбайнар заводуна, Кутавиниң болгаш Минскиниң автомобиль заводтарыны болгаш өске-даа хөй бүдүрүлгелерин партия организацияларына аңаа хамаарыштырар.

Прибалтика республикаларыны компартияларынын XIX съездиге сонгутурган делегацияларыны дугайында чамдык саннарны тодаргайлап чугаалаарыны менээ чөпшээрел көрүңер. Ол саннар болза, партианың ат-алдарының чайгылыш чок өзүлде болгаш капитализмниң күлдү-нышыкындан үр эвесте хосталган

(Төнчүзү 4-кү аринда).

Октябрь 6-ның кенээки хуралы

Съездизин кенээки хуралын эш Д. С. Коротченко даргалаан. ВКП(б) ТК-ның болгаш Төп Ревизия Комиссиязынын өтчөт илеткелдерин чугаадажыры үргүлчүлгөн.

Эртенги хуралга ышкы санал бергенер Төп Комитеттин ленинчил-сталинчи политиказын чангыс эпсеткил-биле чүгүлдү деп санап турган. Делегаттарыны саналдары болза, партианың чангыс эвиниң, Төп Комитетти долгандыр, Ленинниң херезиниң үргүлчүлгезини улуг Сталинни долгандыр сырый катышкынынын эзулуг көргүзүү болуп турар.

«ССРЭ-де социализмин экономнуг проблемалары» деп эш Сталинниң ажилынын дугайын делегаттар ханы өөршкүнүң сеткил-сагыжи-биле чугаалап турганнар.

Эш Калиберин (Литва ССР-ден) бодунуң чугаазына алдарлыг коммунисттик партияны, оон баштыкчызы болгаш башкызы эш Сталинни удуртулганы-биле совет улустун эрткен үеде чедип алган улуг чедилешкинниң демделгешпаша, улустарыны акы-дуңма өг-бүлелинге Совет Латвияны улустунуң улуг чедилешкиннири чедип алганы чугаалаан. Республиканың үлетпүрү дайын мурундагы денелди ийи катап ашкан. Латвияны таргаччыны колхозчу орукта шуут кирген. Көдээ ажил-агыйны күрүне тергини чергенин техниказы-биле чеспелгезин.

— Улуг орус улус Латвияны ажилчы чоннарынын хосталганы чалаап аларына дузалаан. Акы-дуңма совет улустарыны бүгү өг-бүлели латви улуска чаа амдыралды тургузар талазы-биле үнелеп ханам дузаламчыны көргүзүп турар— деп эш Калиберин чугаалаан.

Латвияны партия организациязы моон-даа ынай Ленин—Сталинниң партиязынын шычы болгаш бердинген отряды болур дээрзин чугаазынын төнчүзүндө ол чугаалаан.

Делегат Гришин (Сталинградтан) бодунуң чугаазынын мынча деп эгелгэн:

— Эрткен дайында болганы ышкыш берге шыгалданы делегейде чангыс-даа күрүне шыдашпас хире турган ийи. Бистин социалисттик күрүневис ол шыгалданы алдарлы-биле шыдажып эрткеш кыска хуусаада экономиканың болгаш культураның чаа күчүлүг көдүрүлүшкүнүн чедип алган. Ол чедип-киннер социалисттик тургузуунуң капиталисттик тургузудан артык күштүн херечилеп турар.

Оон ынай оратор болза, Сталинградтың үрелген ажил-агыйын катап тургузар талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажилдын дугайын, тракторлар, кан, прокат, суднолар кылды үндүрериниң дайын мурундагы денелден өскөн дугайын чугаалаан.

Эш Гришин бодунуң чугаазынын элэн хөй кезең бөйдүс чаартылганын талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажилдар-биле харылзалыг айтырылгара холбаштырган. Коммунизмин улуг туугуларында болдунар канчаар-даа аажок улуг экономнуг аргалары бүрүн ажилдаарына белекел ажилдарының чөвүлгө болуп айткан. Бо талазы-биле министрстволар, эртем черлери, Курлан баш бурунгаар сагыш салыр ужурул деп эш Гришин меделгээн.

Эш Ефимов (Хабаровск крайдан) партианың XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында ажил-агый, культуру тургузуушкунуң талазы-биле крайга чорутунган улуг ажилдарын дугайын чугаалаан.

Кара металлургия, Аар индустрия бүдүрүлгелериниң тудуушкунунун болгаш ышкы үлетпүрүнүн министрстволары крайның үлетпүр хөгжүлдениң херезинге четпес дузалажып турар деп эш Ефимов меделгээн.

—Ыраккы Чөөн-чүктүн коммунисттери болгаш ажилчы чоннары болза, бистин улуг Төрөөн чүртүгүстүн Ыраккы Чөөн-чүк кызыгаары-биле делегейге тергилдериң ийилгеленип, ол сорулга-биле делегейиниң чаа дайынынын өртүн кысырын оралдыжып турар америк империализм кожа болуп турарын үргүлчү билдип турар. Ыраккы Чөөн-чүктүн ажилчы чоннары боттарыны кызымак күш-ажылы-биле бүгү совет улус ышкыш совет күрүненин тилитир-бес күчүзүн хүн-бүрүдө-ле улгатырып турар— деп эш Ефимов меделгээн.

Эш Мгеладзе (Грузия ССР-ден) Совет Эвилелинде калбарган канчаар-даа аажок улуг тудуушкунуң дугайын чугаалавышаан, коммунизмин сталинчи туугулары ышкыш улуг туугуларны чангыс-даа капиталисттик чүрт, оон иштинде Америкада кылдып шыдапас деп айттык.

Шаанда хаан казакка куудандырган колонияларыны бирээзи амгы Совет Грузия металлургияны болгаш машина тудуушкунунуң чүртү бою берген. Ам үеде Грузия бедик сайзыраан көдээ ажил-агыйлы болуп турар.

Шай кылдыр чаа фабрикалары тударынын болгаш шай тарылганын механизастаар ажилды калбаа-биле хөгжүдериң эрежок чугулазынын дугайында айтырыгы эш Мгеладзе көдүрүп үндүргөн.

Грузияны партия болгаш совет аппаратынын ажилында четпестериниң дугайын, ол четпестерин чайларды хандыр хемчеглериниң дугайын эш Мгеладзе бодунуң чугаазынын төнчүзүндө чугаалаан.

Эш Фадеев (Москвадан) бодунуң чугаазынын совет литературага холбаштырган.

Совет литератураны уран-чечен болгаш идеялыг өзүлдениге Төп Комитеттин идеология айтырылгара талазы-биле доктаалдарыны канчаар-даа аажок улуг жуур-дузанын айттык.

Чаа, муракчы чүлдери көргүзөрдө совет литература болза, бистин бурунгаар шимчешкинивиниң чөвүлдээрин болгаш бергелерин кортайып, шыны-биле үргүлчү көргүспей турар деп эш Маленковтуң өтчөт илеткелинге айтканы кончук шын дээрзин эш Фадеев чугулап айттык. Чижээ, совет драма коофликт чок болур ужурул дээр хоозун теория чамдык чогаалчыларын аразына чоруп турган. Ол «теорияны» илередиң сойгалаарына эш Сталинниң киржилгези херечлеттинген.

Эш Фадеев бодунуң сөзүн мынча деп дооскап:

— Дузаламчы болгаш эртем дугайында эш Сталинга бис өөрүп четирбишаан, бистер боттарывыстың бүгү угаан бодальыкты чаа коммунисттик делегейиниң литературанын тургузар херекке бээр бис деп дангырап тур бис.

Эш Андрианов (Ленинградтан) бодунуң чугаазына ССРЭ-де социализмин экономнуг проблемаларынын дугайында эш Сталинниң өөредин эш Маленковтуң илеткелинде тодаргай көргүстүнгенин меделгээн.

улуг ажил чорутунганын ол үргүлчүлөп чугаалаан.

Оратор оон ынай Ленинградтын үлетпүрүнүң ажилын чугаалаан. Ленинград болза, чүртүгүн техниктик депшилгезиниң чугула төвү болуп турар. Хоорайның бүдүрүлгелери болбаазырапмай машиналарыны, станоктарыны, приборларыны болгаш аппараттарыны чүс-чүс чаа хевирлерин тургузуулаан болгаш бүдүрүп үндүрерин шиптедиң алган.

Эш Шахметов (Казах ССР-ден) бодунуң чугаазына партианың XVIII болгаш XIX съездилериниң аразында үеде казах улустун бүгү совет улус-биле кады эрткен оруун меделгээн. Республиканы чайгылыш чок хөгжүлдениң дугайын херечилеп турар тодаргай фактыларны болгаш саннарны эш Шахметов көргүскөн. Бо үениң дүртүгүндө Казахстанынын үлетпүр бүдүрүлгелериниң саны 25 хуу өскөн. Көдээ ажил-агый база улам хөгжөөн, школаларны, ортумак болгаш дээди өөредилге черлериниң саны дыка өскөн. Бр фактылар болза, бистин партиястың национал политиказынын шыннын болгаш амдыралчы күштүнүң катап-катап бадмыктап турар деп эш Шахметов чугаалаан.

Казахстанны партия организациязынын мурунда салдынып турар сорулгалары оратор чугаалааш, көдээ ажил-агыйны айтырылгара чөк кичээлгени салган. Мал чедиптир доктаамал базанын тургузар дугайында айтырыгы ВКП(б)-ниң Көдээ ажил-агый Министрствозун шын эвес планнап турар деп ол шүгүмчүлгөн. ССРЭ-ниң Хөвөн ажилынын Министрствозун болгаш Көдээ ажил-агый машина тудуушкунуң Министрствозун эш Шахметов шүгүмчүлгөн.

Эш Брежнев (Молдав ССР-ден) өске делегаттар-биле бир дөмөй коммунисттик партиянын сорук кинричи болгаш организастык ролон онзалап айттык.

Бистин алдарлыг партиявыс бодунуң улустунга кайы хире бүзүрелдиг, шычызы бараан болуп турарын болгаш бүгү ажилчы чоннарыны аас-кежин дээш эрес маадрылг демисежип турарын бистин чүртүгүстүң экономиказыны болгаш культураның чаа күчүлүг көдүрүлүшкүнүң, коммунизмин улуг туугуларында, бойдус чаартылганынын талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажилдарындан, бүгү делегейге тайбын дээш улустун могап-шылап чок демиселинде бүгү депшилгели кижиле төрөлгөтөн көрүп турар деп эш Брежнев чугаалаан.

Эш Муратов (Татар АССР-ден) Татарияны улус ажил-агыйнын чектелешкинниң тодаргайы-биле чүрүп көргүскөн. Республикада нефть үлетпүрү хөгжүп турар. Чүртүн чөвөн районларына ийи дугаар Бакуну тургузар дугайында партианың XVIII съездизинге эш Сталинниң айткан сорулганынын боттанып турарын ол чугаалаан. Нефть тывыжкы улам көдүрөп талазы-биле бүгү хемчеглерин боттандырыны Татарияны партия организациязы бодунуң чугула сорулгазы деп санап турар.

Бодунуң сөзүнүң төнчүзүндө «ССРЭ-де социализмин экономнуг проблемалары» деп эш Сталинниң чаа ажилынын канчаар-даа аажок улуг жуур-дузанын эш Муратов чугаалааш, мынча деп меделгээн:

— Бистин партиявыс бодунуң улуг башкызы эш Сталинниң айтканынын хажык чокка күөсүлдиг келген болгаш чаа идеялыг чөвүлгө чөвүлгө чөвүлгө партия чаа беш чыл планын алдарлы-биле күөсөдир.

ВКП(б) XIX съездизинге Мандат Комиссиязынын илеткели

Илеткелчи эш Н. М. Пегов

(Эгеги 3-кү арында).

деггатарынын составынын болгаш ында төлээлп турар партия органи- зацияларынын дугайында кол-кол саннар мындыг болуп турар-дыр.

Съездизин деггатарынын составында партия болгаш күрүнө ажил- даринын, социалисттик ажил-агы- нын, культуранык бүгү адырлары- нын ажилдакчылары бар.

Съездизин деггатарынын эртем- биленин талазы-биле составынын дугайында саннарны көргүзере: съездизин 1192 деггатарынын иш- тинден 709 кижиге дээди, 84—доос- паан дээди, 223—ортумак эртемниг болгаш 176—долу эвес ортумак, эге билгилик.

Партиянын XIX съездизин дег- гатарынын составынын дугайында саннар бистин партияныстык ке- жигүннеринин болгаш бүгү совет улустун культура дениелинин чагы- лыш чок көдүрүшкүнүнү иле- рэшкини болур.

Съездизин 709 дээди эртемниг дег- гатарынын иштинде 282 инженер- лер, 68 агрономнар, зоотехниктер болгаш көдөз ажил-агынын өскө- даа тускай эртемниглер, 98 башкы- лар, 18 экономистер, 11 эмчилер, 7 юристер бар. Съездизин деггатары- нын составында ажил-агынын болгаш культуранык азы-бүрү адырларынын тускай эртемниглеринин мындыг хой санны болуп тура- ры бистин чуртувуста бодунун хер- рээн эки билер болгаш ону бурун- гаар шимчедип шыдаар аргалык, культурулук кижилерни бедия-биле үпелеп, дидими-биле депшидик тура- рын база катеп көргүзүп турар-дыр.

Съездизин ажилында эртем чада- лыг болгаш аттыг 65 деггатар, 58 Сталинчы шанналы лауреаттары кижип турар, оларнын аразында эртем болгаш техниканын сурагыл ажилдакчылары-биле кадры шылга- рангай чогадылгалары болгаш бу- дүрүлгө ажилдарынын методтарын үндезини-биле сайзыратканы дээш ол бедик шанналы тывыскаан бүдү- рүлгө ажилчылары болгаш колхоз- чулар бар.

Эштер! Съездизин деггатары- нын партия стажынын болгаш назы- харынын талазы-биле составынын дугайында саннар болза, партиянын болгаш күрүненин удуртур кыжылы- га эрги болгаш анык кадрларнык чыгыс нийти хөгжүмгө холбашты- рарынын, катыштыгарынын негел- дезинге тударынын эң чугулазынын дугайында эш Сталиннык айтыш- кынын бистин партияныстык амыд- ралынга бжымы-биле боттандырып турарын чугаалап турар. Чаа анык ажилдакчыларны дидими-биле деп- шитишпаан, партия ажилды билер болгаш улуг дуржулгалык эрги кадр- ларны удуртур ажилдарга долу хем- чээлди-биле ажиллап турар.

Съездизин деггатарынын составы партия стажынын талазы-биле дараазында байдалга хуваалыр: 1917 чылга чедир—1,2 хуу; 1917 чылдан 1920 чылга чедир—6,2 хуу; 1921 чылдан 1930 чылга чедир—36,4 хуу; 1931 чылдан 1940 чылга че- дир—36,0 хуу; 1941 чылдан 1945 чылга чедир—16,1 хуу; 1946 чылдан сонгаар 4,1 хуу.

Бинчангаш, 1920 чылга чедир стажагы, чагыт ажилдын болгаш хамааты дайын үезинин улуг школа- зын эрткен партия кежигүннери съездизин деггатарынын составында—1,4 хуу, 1921 чылдан 1940 чылга чедир стажагы партия кежигүннери съездизин деггатары- нынын составында 72,4 хуу болуп турар.

Назы - харынын талазы - биле: съездизин деггатарында 35 хар чедирлер—5,9 хуу, 36-дан 40 харга чедирлер—17,7 хуу, 41-ден 50 хар чедирлер—61,1 хуу, 50 хардан өрү- лер—15,3 хуу.

Партиянын съездизинге 37 нацио- налдардан деггатар сонгутурган: орустар, украиннар, белорустар, азербайджаннар, грузиннар, армян- нар, казахтар, узбектер, туркменнер, киргизтер, таджиктер, кареллер, лит- товтар, латыштар, эстоннар, молда- ваннар, татарлар, башкирлер, бурят- тар, чуваштар, мордовиннер, удмур- лар, осетиннер, комилер, якуттар, марийлер, дагестаннын аймак-сөөк- тери болгаш өскелер-даа.

Съездизин деггатарынын хой националдыг болуп турары—Ленин. Сталиннык партиянык бистин кү- рүневистин улустарынын аразында акы-думалыкка кадры ажилдакчы- ларынын болгаш бузулбас эп-найы- ралынын сырый катышышыкыны болуп турарынын болгаш пролетаржы интернационализмин тугун бедик тудуп турарынын эң эки херечилик

болур. Съездизин шийтирлээр эргелиг деггатарынын аразында 147 хер- рээннер бар, азы деггатарынын чинти санынын 12,3 хуузу болуп ту- рар. XVIII съездизиге херээннер 9,1 хуузу болуп турган. Бо саннар болза, партиянын, советтик болгаш ажил-агынын удуртур ажилдары- не херээннерин депшидер талазы- биле партиянык ап чуруткан улуг ажилдарынын дугайын чугаалап турар.

Иваново областык партия органи- зациязындан сонгудуп келген ший- тирилээр эргелиг деггатарынын иш- тинде херээннер 50 хуу болуп ту- рар. Костроманын деггатарынын составында херээннер — 33 хуу, Калининнык, Ярославльдык—25—25 хуу, Горькийнык, Узбектик—20—20 хуу.

Партиянын XIX съездизинче дег- гатка сонгутурган херээннеринин составында обкомнарнын болгаш Эвилелдешкен республикаларнын ТК-ларынын секретарылары, партия хооркомнарнын, округкомнарнын болгаш райкомнарнын секретары- лары 36, партия эге организацияла- рынын секретарылары 7, советтик удуртукчу ажилдакчылары 10, бүдү- рүлгелер директорлары 4, колхоз директорлары 19, МТС-тер болгаш совхозтар директорлары 3 болуп турар. Съездизин деггатарынын аразында — Социалисттик Күш-ажылдын Маадырлары 14, Сталинчы шаннал- ды лауреаттары 8, ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттары 20 бол- гаш Эвилелдешкен республикалар- нын Дээди Советтеринин депутатта- ры 26 кижиге.

Партиянын чамдык организация- ларында херээннерин удуртур ажилдарже депшидеринин ажилы- че шоолук кичээнге салбайн тура- рын демделгес аргажок. Чамдык хой санны деггатарынын составы- нда херээннеринин кончуг эвээш бо- луп турарын ол фактылардан өскэр тайылбырлап болбас. Чижээ, Бело- руссияда партия кежигүннеринин са- нында 18 муң ажыг херээннер бар болуп турда, шийтирилээр эр- гелиг 28 белорус деггатарынын составында чүгө 2 херээннер бар.

Краснодар крайнык партия органи- азациязынын составында 12 муң ажыг херээннер бар, а съездизиге келген 17 деггатарынын иштинде чыгыс херээн деггатар сонгуткан. Киевти 26 деггатарынын аразында чүгө чыгыс херээн деггатар бар. Молдавиянын компартиязындан кел- ген деггатарынын аразында ший- тирилээр эргелиг чыгыс-даа херэ- эн деггатар чок (залда шимээш).

Съездизин чөвүлээр эргелиг дег- гатарынын составынын дугайын илеткээрин чөпшээрп көрүнер. Съездизиге сонгутурган 167 дег- гатарынын иштинде 69 кижиге азы 41,3 хуузу дээди эртемниг, 68 кижиге азы 40,7 хуузу дооспаан дээди бол- гаш ортумак эртемниг болуп турар. Чөвүлээр эргелиг деггатар пар- тия стажынын талазы-биле дараа- зында байдалга хуваалыр: 1920 чылга чедир 2,4 хуу, 1921 чылдан 1930 чылга чедир 20,4 хуу, 1931 чылдан 1940 чылга чедир 35,9 хуу, 1941 чылдан сонгаар—37,2 хуу.

Партиянын XIX съездизиниң 66 деггатары бистин Төрээн чуртувус- тун чаагай чоруунга шылгарангай чедикшикнери болгаш кызымаккай күш-ажылы дээш совет чазактан тывыскаан Социалисттик Күш-ажыл- дын Маадырлары деп бедик аттар- лыг болуп турарын илеткээр эң чугула деп мандат комиссиязы санап турар.

Бистин ала-чуртувустун дайзын- нары-биле тулчушкунарга шылга- раан маадырлыг Совет Армиянын күжүн болгаш күчүн алдаржыт- кан Совет Эвилелинин 62 Маадыр- лары бистин съездизиниң ажилында киржип туралар. (Адыш час- каашкыны).

Эштер! Партиянын XIX съездизин- че деггатарга Ала-чурттуң Улуг дайынынын чылдарында бистин Төрээн чуртувустун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш маадырлыг демисешкеннерин болгаш бистин чуртувуска коммунизм тудушкуну- нун сталинчы улуг программасын амыдыралга боттандырып дээш кы- зымаккай ажилдап турарларын пар- тия организациялары сонгуп чорут- канын деггатарынын составы көргү- зүп турар. (Адыш часкаашкыны).

Бистин улуг баштычывыс эш Сталин партиянын болгаш улустун өрүүшкүлелинге үрле-үр чылдарда чурттап, делгереп турзун! (Узүбес адыш часкаашкыны).

Кидис идик өйүкчүзү мастер Василий Кретов Кызылдың алгы заводунун эң ажилчыны деп санатырып турар. Василий Кретов партиянын XIX съездизинге алдар болдурган социалисттик хүлээлгезин күүсетпн шаан, сентябрьның планын 209 хуу күүсеткен.

Чурукта: В. Н. Кретов бодунун кылган кидис идинин дужаарынын мурнууда хынап турары. Чуруу А. Ермолаевтиң.

Мурнакчы колхозчу херээннер

Каа-Хем районун колхозчу херээннери ВКП(б)-ниң съездизинге уткуштур калбарткан социалисттик чарышка идекпейлиг киршикеш, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн улгатырган. Колхоз бүрүзүнде шалычы херээннеринин хүрээлени өскөн. Ворошилов аттыг колхозтун тараа арыглаар черинде Н. Навормит ажил нормазын үргүлтү 200 хуу күүседип келген. Хүн-бүрү норма- зын сноп баглакчылары А. Спирина

150 хуу, М. Прокудина 140 хуу күү- седип турарлар. «Ленинчи орук» колхозта Н. Ле- седева, Н. Норкина чарыгыт мур- накчылары болганар. Оларнын кайызы-даа сноп баглаар талазы- биле ийн дапкыр нормагы күүседип келгенер. Заготзернонун тараа арыглаар пунктузда ажилдап турар Б. Чу- чинава ажил нормазын 250 хуу че- дир күүседип турар. С. ШИМИТ.

Тараа сөөртүлгезинде

Кызыл районун колхозтарындан күрүнөгө дужаар тараа сөөртүлгезине ак-сеткилдиг стахановчу ажилдап турган чылаачылар бар. Облсовет күүсқомунун чылаачысы эш Агольцев «ГАЗ—51» деп машина- биле бо чылдың август 20-ден сентябрь 22-ге чедир 126 тонна тараа- ны сөөртүп, 542 литр бензинни кам-

нап албышпаан, 9304 тонна-кило- метрини күүсеткен. Аптека эргелигиниң чылаачысы эш Сутурухун «ЗИС—150 деп» ма- шинна-биле 39 хүн 153 тонна тараа- ны дажыгалаан, ол 11518 километрге 118 литр кывар чүүлдү камнап алган. Ф. СЕЛИН.

Тудуг бригадында

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК (Телефон- биле). Барыин-Хемчик районда «Большевик» колхозтун тудуг бри- гады (бригадир эш Очур) бо чылгы тудуг планын күүсөшпиринге багай эвес көргүзүткөргө болуп турар.

Бригада октябрь 1-ге чедир чуртталганың 9 бажынарнын, 1 яси- ли болгаш 1 чунар-бажыны база 60 тонна тараа кирер складты доозуп дужааганнар. Моон-биле кадры мал- дың 3 чаа кажаларын, 1 мастер- ская бажыны база кылганнар.

Келир чылдың дүжүдүнгө

Областын колхозтары келир чыл- дын дүжүдүнгө үрезин уруушкунун эгелей берген.

Улуг-Хем районда Жданов ат- тыг колхоз 50 тонна кызылгас үре- зинин арыглап урган. Ол шыкаш Ленин аттыг колхоз 30 тонна кы- чылгасты, Мичурин аттыг колхоз 30 тонна кызылгасты, «Кызыл тул» колхоз 20 тонна суланы белеткеп урганнар.

* Улуг-Хем районда Жданов ат- тыг колхоз 50 тонна кызылгас үре- зинин арыглап урган. Ол шыкаш Ленин аттыг колхоз 30 тонна кы- чылгасты, Мичурин аттыг колхоз 30 тонна кызылгасты, «Кызыл тул» колхоз 20 тонна суланы белеткеп урганнар.

* Тес-Хем районун Кызыл-Чыраа- да Сталин аттыг колхоз келир чыл- ды тарылгазынга 260 центнер кы- зылгасты белеткээш.

„Барлык“ совхозтун дүжүт алышыкынында

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК (телефон- биле). Барыин-Хемчик районун суурнуң коллективтеринден сентябрь 28-те «Барлык» совхозтун ногаа алышыкынынга шеф организастаннар. Воскресникке шупту 86 кижиге кире- шкен. Күш-ажылдык чурум багай эвес болган. Шефчилерден 60 кижиге 2 га шөлде морковду бүрүн ажаап берген, 30 центнер картофельди ба- за ажааганнар.

Шефчилерден бир бөдүк 26 кижиге сазан сараатталгазынга турган, олар 20 тонна саванын бөлүп тур- гусканнар. Ол хүн школа коллек- тивинден келген 20 кижиге органи- застыг чурум, ажилдын түнелдиг талазы-биле эң бедик көргүзүлгө- лүг болган.

Кышка удур

Эрзин районун Нарын сумузунда «Коммунизмче орук» көдөз ажил- агый артелинде тудуг бригадазы мал кажаларынын тудуун шалып доозар дээш эрестиг ажилдап тур- ралар. Бо чылдын колхоз инектин бир чы- лыг кажазын, хойнуң 2 кажазын

тудар планын. Ам херек кырында инек кажазын болгаш бир хой кажазын тудуп дооскан. Ам артан бир кажазында удавас доозар. Оон-биле кадры кыштагларда эрги кажаларын септеп, кыштагларже мал чемнерин сөөртүп турар. К. НУРЗАТ.

Солун лекция

Бо чылдын октябрьда Кызыл- дын башкы институтунун бажыны- нын залыга «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунун» парлатынып үнгенинен бээр 14 чыл болганынга холбаштыр «Марксизм-ленинизмниң улуг илеяларынын эртинеги» деп аттыг лекцияны төөгү эртемнериниң кандидат эш А. А. Селеменов болза. Лекцияны 80 ажыг кижиге улуг кичээнге-биле дынааннар. Лектор болза, И. В. Сталинниң ол генийлик улуг ажилынын кан-

чаар-даа аажок теориялык уjur- дуазын, оон марксизм-ленинизмнин кол билгилеринин эртинеги болуп турарын төөгүлүг болушкунарга үнелээш кончуг тодаргай тайыл- бырлаан. Эш Селеменов болза, марксизм-ленинизмниң үндезиннери- биле бистин улуг Төрээн чуртувус- тун бүгү кижилеринин болгаш деле- гежде мурнакчы кижиге төрөлгөтенин канчаар чепселенип турарын база чугаалаан. С. САНДИО.

Республикага Чагаалар

Школа назылыг уруглары өөрөдилгеже бүрүн хаара тутпаан

Улуг-Хем районун Арыг-Үзүүле «РККА 25 чыл ою» совхозтун Ишти-Хемде чурттап, ында ажил дап турар ажилчыларынын 10 хире школа назылыг уруглары школа- да өөрөмөй турар. Ол уруглар- ның аразында 4—5 класстарга өөрөнир уруглар безин бар.

дилгезиниң дугайында совхозтун дирекция чери, ында партия болгаш комсомол организациялары сагыш салбайн турары кончуг четпес.

Уругларынын ала-нелери өөрөдил- ге эгелээринин мурнуу чарында уругларынын Арыг-Үзүүнде чеди чыл школазынче чоруткан. Ол школага өөрөникчилериниң саны чедишкен болгаш уругларны анаа туруп өөрөнир байдалы чок болган. Ужу- рундан ол өөрөникчилерни Улуг-Алаак школазынче чоруткан. Улуг-Алаак школазында интернатка ту- руп өөрөнге чогуур өөрөникчилер- риниң саны чедишкен ужурундан ол өөрөникчилер делир аалдарынче чана берген.

Мындыг даварылга база турган. Ишти-Хемден өөрөникчи уруглар- ны школаже, чорудары-биле маши- нага олуртуп турда, совхозтун кол агроному Горошко өөрөникчи Мон- гуш Долчунну «улуг-дур сен, ажил- чын күжү чедиштеп шөлге ба- рып ажилда» дээш машинадан дү- жүрүп турган. Ол чорук канчап-даа чөптүг эвес.

Өөрөникчи уруглар ам кайда-даа өөрөмөй, совхозтун ажилын кыл- чып чоруп турар. Оларнын өөрө-

Бо өөрөникчилерни совхозтун ажилын кылдыртып турбайн, олар- ның ала-нелери-биле чугаалажып, чуртталга аайы-биле школадан ырак черде болза-даа, уругларын школага өөрөдириниң кемчээш алы- ры чугула. Бинчангаш совхозтун дирекция черинден, ында партия организациязындан Ишти-Хемде школадан дашкаар турар уруглар- ны школага өөрөдиринче кичээнге салза чогуур. Ш. АЛЕКСЕЕВ.

Почта ажилын экижидер

Өвүр районун Дус-Дагда «Тор- ның чамдыгы чок, а чагаалар ча- галы», «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтар район төвүнден элээн «Совет Тываның 5 чыл ою» кол- хозтун баштаар чери колхозчу Маа- дыр-оолду почтачы кылдыр тургус- кан. Ол болза, эгезинде ажилдап тургаш, а сөөлгү үеде эки ажилда- байн барган.

Почта дажылганын доктаамал болдурар талазы-биле чоннуң чөп- түг негелдезин районун харылзаа контотазы болгаш колхозтарнын баштаар черлери хандырар уjur-

Сөөлгү үеде бо черде почта да- жылгазы доктаамал эвес болу бер- ген. Бо чылдың августун төнчүзүн- ден сентябрьнын төнчүзүнге чедир үе иштинде чыгыкчыларнык чагыт- кан солуннары келбээш.

Почта дажылганын доктаамал болдурар талазы-биле чоннуң чөп- түг негелдезин районун харылзаа контотазы болгаш колхозтарнын баштаар черлери хандырар уjur-

Сентябрьнын 29-та почтачыдан өске бир кижиге солуннары болгаш чагааларны «Торгалык» колхозтун төвүнге экеп каакан. Солуннар-

Почта дажылганын доктаамал болдурар талазы-биле чоннуң чөп- түг негелдезин районун харылзаа контотазы болгаш колхозтарнын баштаар черлери хандырар уjur-

„ШЫННЫК“ МАТЕРИАЛДАРЫНЫК ИЗИ-БИЛЕ

„Райпромкомбинаттын ажилын экижидер“

Мындыг эгелиг чүүлге бо чылдын август 27-де үнгөн «Шың» солун Току райпромкомбинаттын ажилы- нын четпезин шүгүмчүлөөш. Ол чүүл солунга парлатынган сонда рай- промкомбинаттын директору Шме- лев оң дугайында шүгүмчүлөөш эвес лээрзиниң дугайында удурла- нышыкыны «Шынның» редакция- зынга бижээш.

Райпромкомбинаттын ажилын экижидер хемчеглерни район Со- вединиң күүсқому хынап көөрге, солунуң шүгүмчүлели бүрүнү-биле шин болуп илерээш.

Солунга парлатынган чүүлү Шмелевтун удурланымыш- кынын ажилчы чоннарына Току

Промкомбинаттын херекселин боду- нга ажыглап, багай ажилдап турган Шмелевтун промкомбинаттын ди- ректорундан дүжүргөн болгаш ою херээн истеп хынаар органигарже шилчиткен.

Райпромкомбинаттын ажилын экижидер хемчеглерни район Со- вединиң күүсқому ап турар.

Спорт

Национал хуреш талазы-биле маргылдаа

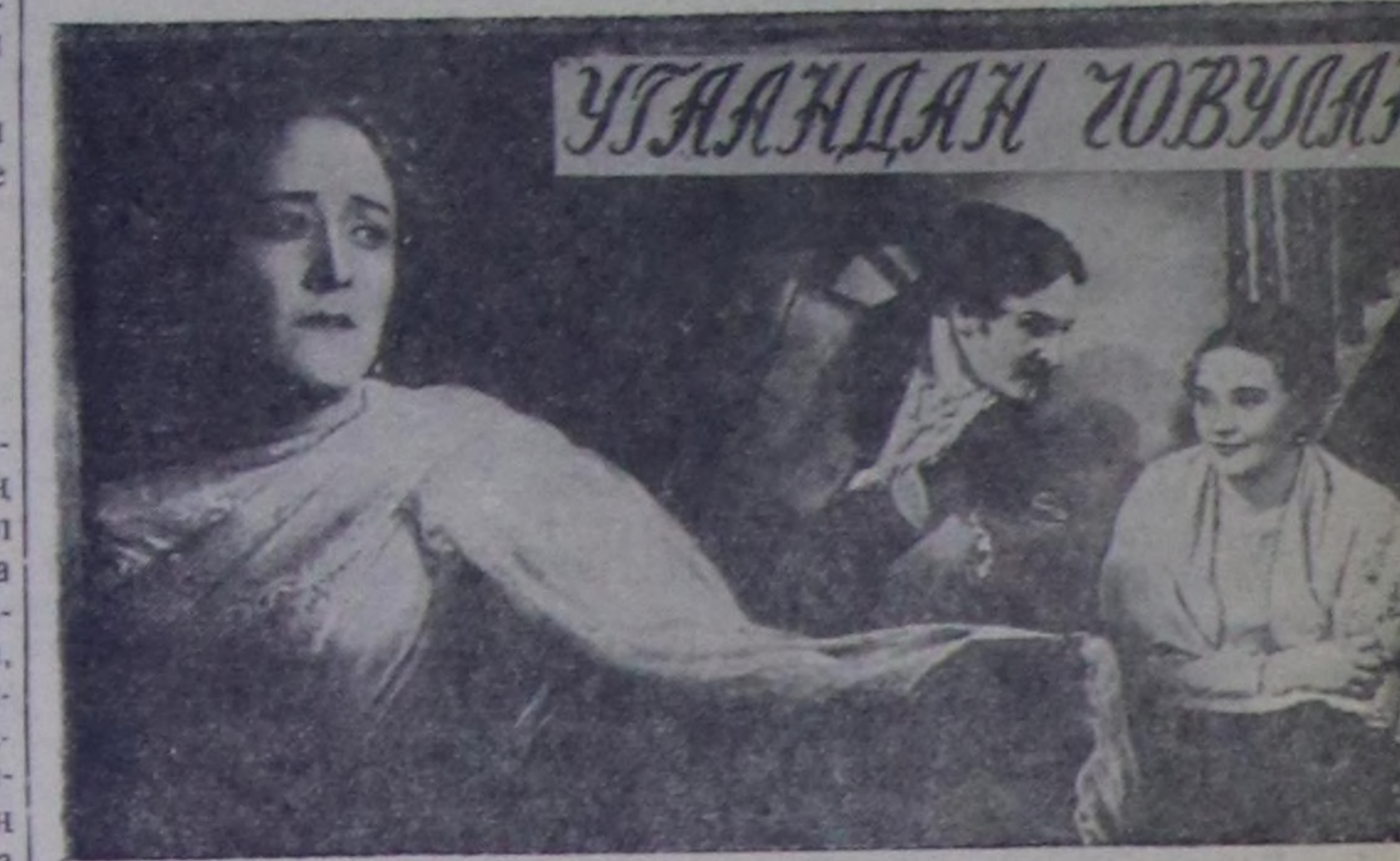
Октябрь 12-де Кызылдың Совет Тываның беш чыл ою аттыг стадио- нунга Тыва автономнуң областың сес чыл болганынын хүнүнге турас- кааткан национал хуреш талазы-биле маргылдаа болуп эрткен. Мар- гылдаага Эрзин, Чаа-Хөл, Кызыл, Бай-Тайга районнары болгаш Кы- зыл хоорайнык 32 мөгелери кириш- кен.

Эрзин районун «Чаа орук» колхозта чылаачы Сагды шүүлген, Кызыл районун мөгези Шахтар жүжүрүлгөш, үшкү болгаш дөрткү чери—Эрзин районун «Чаа орук» колхозтун санагызы Ак-оол, Кы- зылдың көдөз ажил-агы школанын студентиниң Ашак-оол олар ал- ганнар. Маргылдааның сөөүлде тилек- чилерге шанналарды тывыскаан.

Бирги чер дээш демиселин түн-

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООД.

Главкинопрокаттын Тыва область контотазы областың кино экраннарынче

деп чаа уран-чечен кино-чурукту таралып үндүргөн.